

Dierentuin Lac van Heist 1957-1965

Knokke-Heist, België

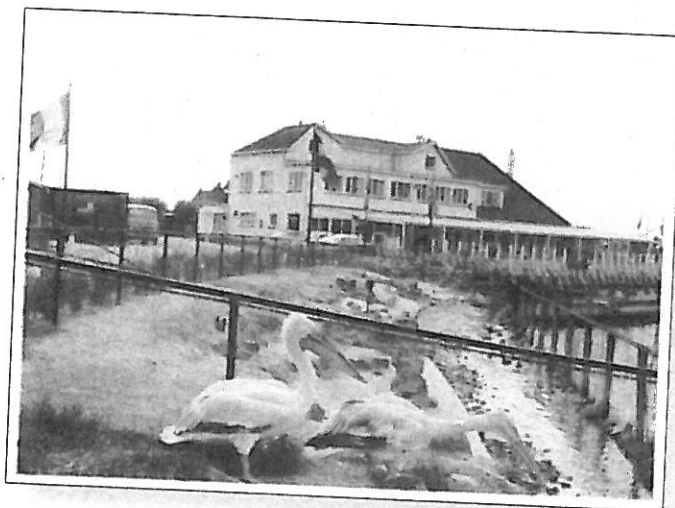
door: Gie Robeyns

foto's: familie Vandenabeele

Aan de Belgische kust hebben er in de loop van jaren verschillende grote en kleine publiektoegankelijke zoölogische collecties bestaan. Zo waren er verschillende aquaria¹ maar ook andere verzamelingen werden geopend voor het publiek. Nog steeds bestaat er een aanbod waarmee ondermeer gemikt wordt op de vakantieganger aan de kust. Het National Sea Life Marine Park en het Serpentarium, beide in Blankenberge, en ook het vogelpark in het Provinciaal Natuurpark Zwin en een vlindertuin in Knokke-Heist zijn hiervan enkele voorbeelden. In Heist, nu een fusiegemeente van Knokke-Heist, opende ruim vijftig jaar geleden een dierentuin die zich in advertenties aanpreef als 'Grote dierentuin (de tweede grootste na Antwerpen)'. Opmerkelijk is dat de eigenaars oorspronkelijk niet de bedoeling hadden met een dierenpark te starten.

Ontstaan

Het "Lac van Heist" ontstond toen er voor de aanleg van een spoorwegberm in 1911 een grote hoeveelheid grond uitgegraven werd. In 1956 werd door de familie Grégoire en Elisa Vandenabeele-Van Turenhout het domein "Lac van Heist" aangekocht met de bedoeling er te gaan rentenieren. Door het toenmalig schepencollege (in Nederland 'college van burgemeester en wethouders') werd er bij hen op aangedrongen het domein open te stellen voor het publiek. Verschillende argumenten werden aangehaald, onder andere dat er in Heist niets was op toeristisch gebied en dat hier nood aan was. Grégoire Vandenabeele (°04.12.1908-†27.01.1979), die een tijd het eerste immobiliënkantoor in Brugge uitbaatte en maatschappijenbeheerder was, liet in 1957 het bij het meer gelegen verwaarloosde chalet "Belle Vue" renoveren en maakte er een recreatie- en sportpark met dierentuin.

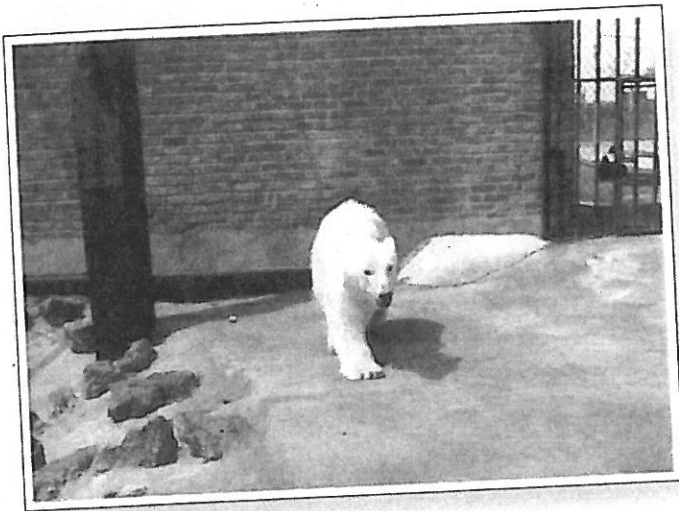

De officiële opening gebeurde op 30 mei 1957 (Hemelvaart) in aanwezigheid van de burgemeesters van Brugge en Heist.

Hoewel de eigenaars bereid waren in te gaan op de vraag van het gemeentebestuur kreeg men van de toenmalige overheid weinig steun. Uit eigen financiële middelen moest men ondermeer instaan voor het verbeteren van een

toegangsweg, het aanleggen van waterleiding en talrijke andere verbeteringen vooraleer men het domein kon openstellen voor het publiek.

Er werd begonnen met een speeltuin die bij aanvang gratis toegankelijk was. Omdat op bepaalde momenten de speeltuin eerder een opvang was voor de kinderen van Heist waardoor andere bezoekers wegbleven, werd door de eigenaars na korte tijd een toegangsprijs gevraagd. De speeltuin werd snel uitgebreid met een aantal attracties en enkele damherten maar spoedig volgden ook andere dieren. Het meer werd ondermeer gebruikt voor het waterskiën, roeien en zeilen, waterfietsen en daarnaast kon men er ook bowlen, minigolfen, hengelen en er was een kleine schietstand met clays. De minigolf werd snel vervangen door meer dierenverblijven.

Het domein Lac de Heist had oorspronkelijk een grootte van 6 ha maar omdat nog grond werd bijgekocht had het uiteindelijk een grootte van 7,5 hectaren. Aan één zijde bevond zich de toegangsweg met horecapunt en de dierenverblijven situeerden zich telkens als een smalle strook, langs de drie resterende zijden van het meer.

De verzorging van dieren

De eigenaars hadden voordien geen ervaring met het verzorgen van dieren en het uitbaten van een dierentuin. Om zich te informeren en

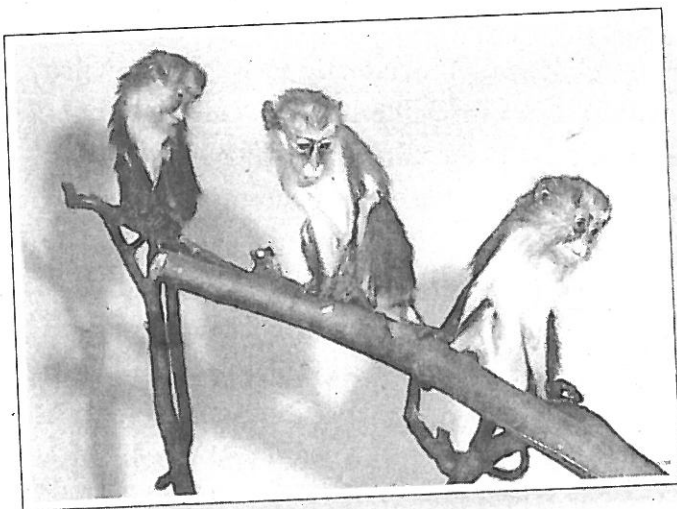
te helpen maakten ze gebruik van de beperkt bestaande literatuur en deden ze beroep op deskundigen. In geval van ziekte maakten ze gebruik van een veearts in Knokke. Tevens onderhielden ze goede contacten met Walter Van den Bergh, directeur van de Antwerpse Zoo, die ook enkele malen op bezoek kwam. Dit contact zorgde er ongetwijfeld ook voor dat toen een leeuwenmannetje sukkelde met een ingegroeide nagel en de dierenarts van Knokke beroepsmatig niet kon (of wilde?) helpen, een beroep mocht gedaan worden op Dr. Agatha Gijzen voor de medische ingreep, hoewel zij geen medische opleiding had. Dr. A. Gijzen had er een achtjarige ervaring in de Rotterdamse dierentuin opzitten voor ze door W. Van den Bergh in 1947 naar Antwerpen werd gehaald.

Hoewel deze dierencollectie toch enkele malen voorkomt in overzichten in het 'International Zoo Yearbook' en 'International Zoo News' worden weinig of geen contacten met andere dierentuinen, met uitzondering van de Antwerpse Zoo, onderhouden. Opvallend is dat in het overzicht 'World Zoos and Aquaria' dat opgenomen is in editie IV, 1962 van het International Zoo Yearbook bij deze dierentuin vermeld wordt 'Zoo associated with zool. Soc.'. Mogelijk wordt hier verwezen naar de contacten die met de Antwerpse Zoo (Royal Zoological Society of Antwerp) bestaan.

Dierencollectie

In zowel het 'International Zoo Yearbook' als 'International Zoo News' uit die periode vinden we gegevens met betrekking tot het dierenbestand. Het gaat echter telkens om cijfermateriaal en aanvullende gegevens ontbreken. Hoewel de beschikbare aantallen wat verschillen en telkens maar betrekking hebben op de jaren 1960, 1961, 1962 en 1964 krijgen we hierdoor toch een beeld van het totale aantal dieren dat aanwezig was. In de edities 1960 en 1961 van het International Zoo Yearbook

wordt telkens een totaal van 70 soorten (30 zoogdieren en 40 vogels) opgegeven. In de edities 1962 en 1965 is het aantal soorten verminderd naar 45 (20 soorten zoogdieren en 25 soorten vogels). In International Zoo News worden in een overzichtstabel voor 1962 20 soorten zoogdieren en 50 soorten vogels opgegeven en twee jaar later, zeer vreemd, 50 soorten zoogdieren en slechts 20 soorten vogels. Eigenaardig is ook dat beide publicaties op bepaalde momenten de aanwezigheid van een aquarium en een grote collectie vissen (ongeveer 70 soorten) opgeven terwijl de voormalige eigenaars benadrukken dat er nooit een aquarium is geweest. Vermoedelijk is hier een verwarring met een aantal vissen dat in het meer voor de sportvisserij werd uitgezet.

Wat de zoogdieren betreft bestond het grootste deel uit apen. Op basis van door de familie Vandenabeelde verstrekte informatie waren er minstens 15 soorten aanwezig, ondermeer chimpansee, mantelbaviaan, baviaan, mandril, gibbon, wolaap, verschillende meerkatten, slingerapen, mangabey en mogelijk ook een brulaap. Naast andere vaak gehouden dieren zoals verschillende soorten geiten, lama's, damherten, everzwijnen en kamelen waren ook volgende zoogdieren aanwezig: dingo, jak, zeboe, nijlgau en bij de roofdieren ijsberen, bruine beren en leeuwen.

Hoewel het aantal soorten vogels groter was dan het aantal zoogdieren zijn er over deze dieren toch minder gegevens bekend. In een verkregen opsomming worden volgende soorten genoemd: ooievaar, maraboe, pelikaan, Jan van Gent, kraanvogel, verschillende soorten eenden waaronder mandarijneenden, allerlei soorten uilen waaronder een oehoe en inheemse roofvogels, zwanen, duiven, verschillende papegaaien, fazanten...

De collectie reptielen bleef beperkt tot een slang en een kameleon maar een verdere soortspecificatie werd niet gevonden.

De dierenverzameling werd voor een groot deel opgebouwd met dieren die van particulieren verkregen werden. Halverwege vorige eeuw waren er immers nauwelijks reglementeringen met betrekking tot de soorten die men mocht houden zodat particulieren vaak dieren aanboden zoals kapucijnaapjes, een chimpansee en meerkatten die om verschillende redenen privé niet meer gehouden konden worden. De jonge ijsbeer kwam van een dierenhandelaar in Brussel. Het jonge dier stierf echter door een vishaak die in een gevoederde vis aanwezig was. Ook van dierentuinen, zoals de Antwerpse Zoo, werden surplusdieren verkregen zoals een leeuw en verschillende apen.

Met verschillende soorten werd ook gekweekt. Ondermeer via 'International Zoo News' werd de surplus aan andere dierentuinen aangeboden. Opvallende geboortes zijn die van bruine beren, leeuwen en dingo's maar daarnaast wordt er vaker gekweekt met verschillende geiten- en schapenrassen, everzwijnen en herten.

Dierenverblijven

Zoals al opgemerkt bevonden zich de verblijven voor de dieren langsheen drie zijden van het meer. Voor een aantal soorten waren er ruime perken aanwezig met telkens een binnenverblijf voor de wintermaanden. Bij de verblijven

voor de bruine beren was er eveneens een binnen- en buitenverblijf maar mannetje en vrouwtje werden steeds samen gehuisvest. Waarschijnlijk is dit de reden dat het jong (of de jongen) werd gedood door het mannetje dat men op een bepaald moment met een dood jong zag rondlopen. Nadien werden hiervan geen resten meer teruggevonden. Aan de hand van foto's kunnen we vaststellen dat, net zoals zo vaak in dierentuinen op dat moment, de huisvesting vrij klein was. Het apenpaviljoen bestond uit een rij kooien en aaneensluitende binnenverblijven en enkele losse kooien. Later werden het allemaal losse hokken.

Vogels werden in een gesloten volière of een open perk ondergebracht. Afhankelijk hiervan was een aantal vogels gekortwiekt. Enkele soorten werden gehouden in een behoorlijk ruime gemeenschapsvolière. Op basis van de foto kunnen we de afmetingen min of meer bepalen op 6 meter breed, 20 tot 25 meter lang en een hoogte van ruim 4 meter. In deze volière werden onder andere ooievaars, flamingo's, kraanvogels en verschillende eenden gehouden. In de open kooien leefden volgende soorten: pelikanen, zwanen, verschillende soorten eenden. Omdat de verblijven tot in het water van het meer kwamen konden de vogels hierin zwemmen of duiken. Tot slot was er nog een aantal volières voor uilen, een gier en parkieten.

Zoals al vermeld waren heel wat verblijven voorzien van binnenverblijven. Maar als het te koud werd verhuisden de zoogdieren naar volledig gesloten stallingen. Enkel de leeuwen bleven in hun binnenhok. Omdat dit aan de villa grensde was er centrale verwarming in hun verblijf aanwezig. De stelt- en watervogels werden ondergebracht in het apenpaviljoen waar ook een waterplas werd gemaakt. Andere vogels die niet beschikten over een binnenhok maar enkel over een gewoon onderdak verhuisden eveneens naar een winterstalling.

Het park

De dierentuin was dagelijks geopend vanaf Pasen tot en met september. Van 9.00 tot 21.00 uur maar na enkele jaren vervroegde het sluitingsuur tot 19.00 uur. Als buiten deze periode op zonnige dagen bezoekers kwamen aankloppen werd de dierentuin uitzonderlijk wel eens geopend, hoewel er op een dergelijk moment in de cafetaria voor hen niets aanwezig was.

De infrastructuur van de dierentuin bestond, naast de dierenverblijven, uit de eigen woning, de cafetaria (voormalig "Belle Vue") en een conciërgewoning aan de ingang waar ook de portier onderdak vond. Tevens was er een ruime parking aanwezig.

Daarnaast was er ook nog een afzonderlijk magazijn en dierenkeuken. Vlees en vis werden gestockeerd in een grote diepvries- en koelkamer. Het apenvoedsel werd in de eigen restaurantkeuken klaargemaakt.

Cijfermateriaal met betrekking tot de bezoekers is slechts zeer beperkt gevonden. Ook de familie Vandenabeele beschikt niet meer over deze gegevens. Mondeling vernam ik dat op een drukke zomerse dag er ongeveer 300 tot 400 bezoekers aanwezig waren. Op bepaalde dagen vonden er ook extra activiteiten plaats op het meer, voornamelijk waterski-evenementen die een groot aantal belangstellenden lokten.

In een overzicht gepubliceerd in International Zoo News wordt voor 1962 een bezoekersaantal van 50.300 opgegeven. In het International Zoo Yearbook wordt enkele malen een bijna gelijkwaardig aantal vermeld.

De toegangsprijs bedroeg 10,- bef. (nu €0,25) voor volwassenen en 5,- bef. (nu €0,125) voor kinderen. De laatste jaren werd een toegangsprijs van 15,- bef. voor volwassenen en voor kinderen, afhankelijk van de leeftijd 5,- of 10,- bef. aangerekend. Indien gewenst kon een abonnement à 100,- bef. (ongeveer €2,50) per persoon worden aangeschaft.

Het 'International Zoo Yearbook' en 'International Zoo News' geven een aantal personeelsleden op van 5 tot 10 medewerkers maar in werkelijkheid lag dit aantal veel hoger. In de zomerperiode liep dit aantal op tot ongeveer 33. Van de familie Vandenaabeele kreeg ik volgende verdeling: 14 medewerkers 'buiten' met ondermeer 2 vaste dierenverzorgers, 1 medewerker die werd ingeschakeld waar nodig en onder andere ook het vlees ging ophalen in het slachthuis van Gent, een klusjesman, een conciërge, kassa, 2 medewerkers voor het apenpaviljoen en medewerkers voor enkele attracties. De heer Vandenaabeele hield zich voornamelijk met het buitengebeuren bezig. Voor 'binnen' waaronder de horecafaciliteiten hoorden, een ijsverkoopster en enkele poetsvrouwen waren er zelfs 19 medewerkers voorzien. Mevrouw Vandenaabeele coördineerde vooral dit deel. Daarnaast werden ook de drie kinderen, Claire, Jean en Guy, voor een aantal taken ingeschakeld.

In tegenstelling tot de vermeldingen in het International Zoo Yearbook II en III was het niet mogelijk om te reserveren voor een geleid bezoek. Honden, aan de leiband, waren wel toegelaten. Aangezien de eigenaars zelf een aantal honden bezaten waren de dieren aan hen gewend. Ook het voederen van de dieren door de bezoekers was toegelaten.

Bijzondere gebeurtenissen en opvallende bezoekers

De belangrijkste én negatiefste gebeurtenis is ongetwijfeld de brand die er is geweest. Een uitslaande brand was het niet maar een dikke vuile rook vulde het hele gebouw waardoor alle aanwezige apen door verstikking om het leven kwamen. De juiste datum van de brand kon niet achterhaald worden maar het gebeurde in de week voor Pasen, mogelijk in 1962 maar vermoedelijk in 1963. Hoewel er in het apenpaviljoen verwarming aanwezig was moest er een kachel bijgeplaatst worden omdat het die winter erg koud was. De stelling dat deze brand, die veroorzaakt werd door een kapotte mazoutstook, de reden was om de dierentuin te sluiten wordt ontkend door de familie Vandenaabeele die er op wijst dat de apencollectie nadien weer werd opgebouwd en het domein nog enkele jaren geopend bleef.

Twee opvallende bezoekers staan bij de voormalige eigenaars in het geheugen gegrift. Allereerst het onverwachte bezoek van koningin Elisabeth, echtgenote van de Belgische Koning Albert I, die met de wagen (mét chauffeur) een bezoek aan de dierentuin aflegde maar al terug verdwenen was vooraleer de eigenaars een verwelcoming konden organiseren. En er was eveneens het bezoek van Charles Aznavour vergezeld van zijn jachtluipaard. Op vraag van zijn impressario mocht Aznavour een van de leeuwenwelpjes met de fles voederen.

Einde

Het beheer van het hele domein dat bestond uit een sport- en recreatiezone en dierentuin was financieel erg moeilijk. Enerzijds ontving men van de gemeente Heist geen subsidie en diende men zelfs behoorlijk wat uitbatingstaksen te betalen, anderzijds moest men in de periode dat het domein geopend was toch de inkomsten verwerven om een heel jaar de onkosten te kunnen dragen. De dierenverblijven hadden ook te lijden van het zeeklimaat waardoor regelmatig herstellingen nodig waren. Omdat het niet langer rendabel was werd beslist met de uitbating te stoppen en alles te verkopen. Dit gebeurde in twee fasen. Op het einde van het toeristische seizoen van 1965 werden de dieren verkocht. Zo verhuisden de kameel naar Meli (Adinkerke) en de damherten, wapiti's en het koppel dingo's met jongen naar verschillende particulieren.

De Antwerpse Zoo kocht de hele apencollectie op. De leeuw die kort voor de dierentuin sloot stierf werd door een arts opgekocht en opgezet. Ook de bruine beren die men oorspronkelijk van een circus gekregen had omdat die met de dieren geen blijf wist, overleefden het einde van de dierentuin niet. Omdat het te gevaarlijk was om hen op te vangen en te vervoeren werden ze, op advies van personen die de andere dieren kwamen ophalen, afgemaakt.

In 1966 werd de grond verkocht en verliet de familie Vandenabeele het domein "Lac de Heist".

Het domein had nadien nog verschillende eigenaars. Een deel van het meer werd gedempt en aan de oostkant van het meer werd het huidige complex Laguna Beach gebouwd. Van de dierentuin die er bijna 10 jaar bestond is niets meer terug te vinden.

Dankwoord: *Allereerst wil ik mevrouw Elisa Van Turenhout, haar dochter Claire en de zonen Guy en Jean zeer hartelijk danken voor de tijd die ze voor mij vrijmaakten voor het ophalen van herinneringen en om een antwoord te geven op mijn talrijke vragen en het ter beschikking stellen van foto's. Ook de medewerking van de heer Rudy Vanhalewijn, beleidsmedewerker Communicatie van Knokke-Heist en de medewerkers van Singfala; het Museum van de Zwinstreek, wordt erg op prijs gesteld. Zonder de medewerking van al deze mensen was dit artikel zeker erg onvolledig gebleven.*

Noot:

- 1 Robeyns, Gie: Three lost aquariums in Ostend, Belgium. International Zoo News, vol. 54, 2007, 7 (360), 408-419.

Literatuur:

- Anon.: De Lac van Heist meest volledige attractieoord van de kust. De Antwerpse Gids, 15 juni 1962.
- International Zoo News: vol. 10, 1963, n° 2 & vol. 12, 1965, n° 4
- International Zoo Yearbook (London, Zoological Society of London): edities II (1960), III (1961), IV (1962) en V (1965)